

ECONOMIA I EMPRENEDORIA 4ESO

Christian Ivorra Poitiers

educàlia editorial

Primera edició, 2026
Autor: Christian Ivorra Poitiers
Maquetació: Ángela Fernández Carretero
Edita: Educàlia Editorial
Imprimix: Grupo Digital 82, S. L.
ISBN: 979-13-992453-2-5
Depósito Legal: en trámite
Printed in Spain/Impreso en España.

Tots els drets reservats. No està permesa la reimpressió de cap part d'aquest llibre, ni d'imatges ni de text, ni tampoc la seva reproducció, ni utilització, en qualsevol forma o per qualsevol mitjà, bé sigui electrònic, mecànic o d'una altra manera, tant coneguda com els que puguin inventar-se, incloent-hi el fotocopiat o gravació, ni està permès emmagatzemar-lo en un sistema d'informació i recuperació, sense el permís anticipat i per escrit de l'editor.

Alguna de les imatges que inclou aquest llibre són reproduccions que s'han realitzat acollint-se al dret de cita que apareix en l'article 32 de la Llei 22/1987, de l'11 de novembre, de la Propietat intel·lectual. Educàlia Editorial agraeix a totes les institucions, tant públiques com privades, citades en aquestes pàgines, la seva col·laboració i demana disculpes per la possible omissió involuntària d'algunes d'elles.

Educàlia Editorial

Carrer Mestre Esteban Català, 2-bis, 46010 València

Tel. 960 624 309 - 610 900 111

Email: educaliaeditorial@e-ducalia.com

www.e-ducalia.com

Els manuals actuals d'Economia de 4t d'ESO publicats per diferents editorials presenten, al nostre parer, diverses limitacions pedagògiques que justifiquen la necessitat d'una proposta alternativa. En primer lloc, l'organització dels continguts resulta poc coherent, amb una fragmentació excessiva i una agrupació de temes que no sempre respon a una lògica didàctica clara; per exemple, es tracten de manera conjunta qüestions com la jubilació i l'ús de les targetes bancàries, mentre que altres continguts estretament relacionats apareixen separats, fet que pot generar confusió en l'alumnat.

A més, els manuals ofereixen una profunditat insuficient en qüestions fonamentals per a la formació econòmica i ciutadana de l'alumnat, com ara la desigualtat econòmica i social, el canvi climàtic o la pobresa, temes clau tant des d'una perspectiva acadèmica com des d'un punt de vista social i ètic.

Cal destacar també l'absència d'un tractament específic del treball i del món laboral, tot i ser un contingut explícitament recollit en el currículum de l'assignatura. Aquesta mancança dificulta una comprensió completa del funcionament de l'economia i de la relació entre activitat econòmica, ocupació i drets laborals.

Finalment, els manuals atorguen un pes excessiu a l'esperit emprenedor i a les conductes individuals com a eix central de l'anàlisi econòmica, un enfocament que no s'ajusta plenament a l'orientació del currículum valencià, el qual posa un èmfasi menor en aquesta perspectiva i aposta per una visió més equilibrada, crítica i contextualitzada de l'economia.

BLOC 1 · L'ECONOMIA

Unitat 1. Què és l'Economia

Índex de continguts

1. L'Economia: necessitats, recursos i repartiment
    1.1. Necessitats: per a tots iguals?
    1.2. "Ací no trobareu la felicitat"
    1.2.1. La felicitat per als filòsofs al llarg de la Història
    1.2.2. Les xarxes socials i la felicitat
    1.3. Recursos escassos i repartiment
2. Decisions econòmiques quotidianes
    2.1. El cost d'oportunitat
    2.2. Preu i valor
    2.3. L'economia conductual
3. Economia és discutir
    3.1. És una Ciència social
    3.2. Diferents maneres d'entendre l'Economia
    3.3. La nostra societat: el capitalisme
4. Economia positiva i Economia normativa
5. Microeconomia i Macroeconomia

Unitat 2. Produir, distribuir i consumir

Índex de continguts

1. Producció: què, com i per a qui produir
2. Factors de producció
3. La Frontera de Possibilitats de Producció
4. Distribució de la renda i desigualtat
5. Models econòmics: el Flux Circular de la Renda i l'Economia Rosquilla

Unitat 3. Fer-ho sostenible en un món finit

Índex de continguts

1. Creixement econòmic i desenvolupament
2. Els límits del planeta
3. Desenvolupament sostenible (ODS) vs Decreixement
4. Consum responsable i Economia circular
5. Altres visions i Alternatives al model econòmic actual

BLOC 2 · TREBALL I EMPRESA

Unitat 4. El treball humà

Índex de continguts

1. El treball al llarg de la història.
2. Treball i ocupació. La divisió sexual del treball
3. Condicions laborals
4. Drets i deures de les persones treballadores
5. Treball digne
6. El futur del treball

Unitat 5. Empresa, comerç i globalització

Índex de continguts

1. Què és una empresa
2. Tipus d'empreses
3. El comerç. Origens del comerç mundial actual.
4. Lliurecanvi / proteccionisme
5. Globalització econòmica. Avantatges i riscos.
6. Integració económica. La UE.
7. Consum local i comerç just

Unitat 6. El paper de l'Estat

Índex de continguts

1. Per què intervé l'Estat en l'economia
2. Funcions econòmiques de l'Estat. Els nivells de l'Estat
3. Ingressos públics: els impostos
    1. El frau fiscal
4. Despesa pública
    1. Ordre: policia, exèrcit, administració
    2. Estat del Benestar: sanitat, educació, pensions
    3. Estímul econòmic i altres despeses
5. Redistribució de la renda
6. Economia i justícia social

BLOC 3 · PROJECTE EMPRENEDOR

UNITAT 7. Gestió financera bàsica: les bases per a emprendre

Índex de continguts

1. El sistema financer: origen i funcions
    - L'origen dels diners
    - Funcions dels diners
    - Sistema financier
2. Pressupost personal i d'un projecte
3. La inversió
    - Actius inmobiliaris
    - Borsa
    - Diversificació
4. La inflació
5. L'endeutament
    - Quan és necessari
    - Riscos de l'endeutament excessiu
6. Fonts de finançament i captació de recursos
    - Bancs
    - Microcrèdits
    - Subvencions
    - Finançament col·lectiu (*crowdfunding*)

Unitat 8. Emprenedoria, cooperativisme i Economia Social

Índex de continguts

1. Què és emprendre
2. Característiques de la persona emprenedora
3. Economia Social
4. Cooperatives
5. Emprendre amb impacte social
6. Casos reals d'Economia Social

UNITAT 9 - El projecte emprenedor

Índex de continguts

1. Què és un projecte emprenedor
2. Detectar problemes socials i necessitats reals
3. De la idea emprenedora a la proposta de valor
4. Model de funcionament bàsic. Forma jurídica bàsica. Cooperatives.
5. Recursos necessaris
    - Humans
    - Materials
    - Financers (aplicació del que s'ha aprés a la Unitat 8)
6. Viabilitat econòmica bàsica
    - Costos
    - Ingressos previstos
7. Impacte social i ambiental del projecte
8. Organització del treball en equip
9. Comunicació del projecte (*pitch*)
10. Avaluació i millora del projecte

UNITAT 1
Què és l'Economia?

Índex de continguts

1. L'Economia: necessitats, recursos i repartiment
   1.1. Necessitats: per a tots iguals?
   1.2. "Ací no trobareu la felicitat"
   1.2.1. La felicitat per als filòsofs al llarg de la Història
   1.2.2. Les xarxes socials i la felicitat
   1.3. Recursos escassos i repartiment
2. Decisions econòmiques quotidianes
   2.1. El cost d'oportunitat
   2.2. Preu i valor
   2.3. L'economia conductual
3. Economia és discutir
   3.1. És una Ciència social
   3.2. Diferents maneres d'entendre l'Economia
   3.3. La nostra societat: el capitalisme
4. Economia positiva i Economia normativa
5. Microeconomia i Macroeconomia
Taller final · Activitats de repàs

INTRODUCCIÓ AL TEMA

«Tots els éssers humans han de satisfer les seves necessitats bàsiques per poder sobreviure, i totes les societats necessiten organitzar-se per satisfer-les. Des de la tribu més antiga fins a les més sofisticades societats modernes, tota comunitat humana ha de disposar dels béns materials físics si vol mantenir-se amb vida. Com resolen aquest problema les diferents societats i la manera com s'organitzen per fer-ho constitueix el que s'anomena economia, que, per tant, sempre està present en la vida individual i social, tot i que a mesura que les societats van evolucionant es tendeix a desitjar, produir i consumir més béns, de manera, doncs, que l'organització dirigida a aquesta finalitat es fa cada cop més complexa. Com a pràctica social l'organització econòmica, això és, l'economia, és tan antiga com la vida»

— M. Etxezarreta, 2015

▶ Preguntes sobre el text

1. Què vol dir el text quan afirma que l'economia "*sempre està present en la vida individual i social*"? Posa algun exemple de la teua vida quotidiana.
2. Segons el text, per què totes les societats han d'organitzar-se per satisfer necessitats?
3. Creus que hui en dia aquesta organització és igual d'important que en el passat? Per què?
4. Com creus que ha canviat la manera de satisfer necessitats des de les societats antigues fins a les actuals? Indica alguna diferència clara.
5. El text diu que, a mesura que les societats evolucionen, es desitgen i consumeixen més béns. Estàs d'acord amb aquesta idea? Creus que consumir més ens fa viure millor?
6. Si l'economia és "tan antiga com la vida", per què creus que és important estudiar-la hui? Què pot ajudar-nos a entendre o millorar?

1. L'Economia: necessitats, recursos i repartiment

1.1. Necessitats: per a tots iguals?

Una necessitat és la sensació de carència d'alguna cosa, unida al desig de satisfer-la. Sovint associem les necessitats amb allò material, com menjar, roba o habitatge. Però les persones també tenim necessitats socials i emocionals, com l'afecte, el reconeixement o la participació.

Això ens porta a plantejar-nos algunes qüestions: quines són realment les nostres necessitats més importants? Són iguals per a totes les persones? Canvien segons el moment de la vida o el lloc on vivim? I existeixen diferències segons el gènere?

Les necessitats formen part de la condició humana. Totes les persones compartim unes necessitats bàsiques, però el que sí que varia és la manera com les satisfem. L'economista Manfred Max-Neef va anomenar aquestes formes satisfactors, que depenen del context social, cultural i històric.

A més, no podem entendre les necessitats només de manera individual. Les persones som éssers socials: vivim en comunitat i depenem unes de les altres. Per això, també existeixen necessitats col·lectives que cal tindre en compte.

Necessitats i el mercat

Tot allò que utilitzem per a satisfer necessitats ho anomenem béns i serveis. Però això no vol dir que totes les necessitats es puguen cobrir a través del mercat.

Per exemple, necessitats com l'afecte, el reconeixement o les cures no es poden comprar, encara que de vegades la publicitat ens faça pensar el contrari. A més, moltes necessitats bàsiques del dia a dia es cobreixen gràcies a treballs domèstics i de cures que no són remunerats i que sovint passen desapercebuts.

També és important diferenciar entre necessitats i desitjos. No tot el que volem és realment necessari, i moltes vegades la publicitat intenta confondre aquestes dues idees per fomentar el consum.

En aquest sentit, Max-Neef distingia entre diferents tipus de satisfactors. Alguns són sinèrgics, perquè permeten cobrir diverses necessitats alhora, com les relacions de suport o les iniciatives comunitàries. Altres, en canvi, poden ser destructius, ja que aparentment resolen una necessitat però acaben generant problemes. El consumisme n'és un exemple clar.

Sabies que...?

Els béns són tangibles, és a dir, es poden tocar físicament; mentre que els serveis són intangibles, no es poden tocar. Per exemple, unes tisores o una pinta són béns, mentre que un tall de cabell és un servei. Un llibre de text és un bé, mentre que una classe és un servei.

Necessitats i béns comuns

No totes les persones tenen les mateixes possibilitats de satisfer les seues necessitats. El mercat no sempre arriba a tot el món ni ho fa en igualtat de condicions.

A més, hi ha necessitats que no haurien de convertir-se en un negoci. Parlem dels béns comuns, com l'aigua, la sanitat o l'educació, que haurien de ser accessibles per a totes les persones.

En alguns llocs del món, per exemple, són les dones les responsables d'aconseguir aigua per a les seues famílies, i han de recórrer llargues distàncies per a fer-ho. Aquest tipus de situacions ens fa reflexionar sobre les desigualtats i sobre quines necessitats estan realment cobertes.

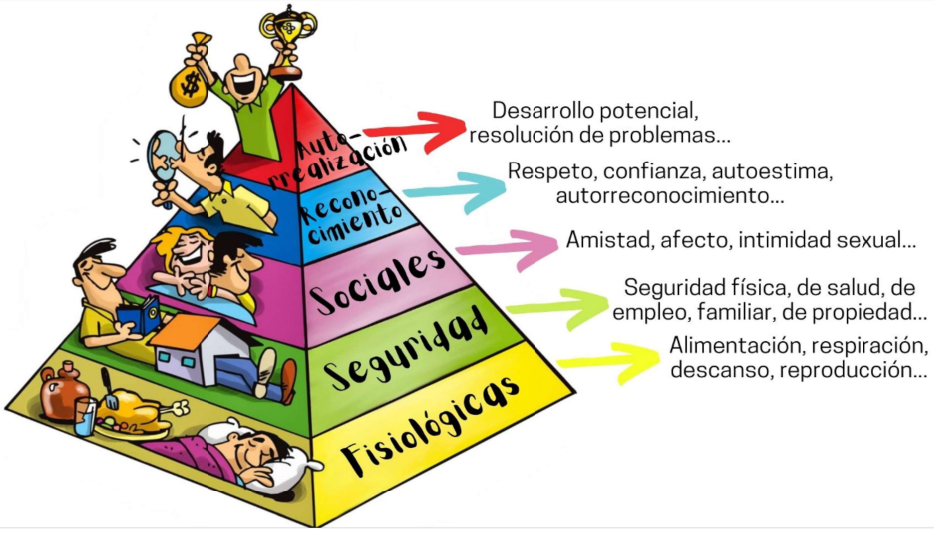
Finalment, també podem qüestionar algunes idees habituals: és el diner el més important? És l'única manera d'intercanviar béns i serveis? És el mateix valor que preu? Aquestes preguntes ens ajuden a entendre millor com funciona l'economia i quin paper volem que tinga en la nostra vida.

Activitats

7. Quines són les teues necessitats més importants? Creus que són iguals per a totes les persones? Fes una llista de les teues necessitats diàries i indica si les satisfàs a través del mercat o no.
8. Tot el que consumim és realment necessari? El mercat cobreix les necessitats de totes les persones per igual? Se t'ocorre alguna necessitat que no hauria de ser un negoci?
9. Quina diferència hi ha entre valor i preu?

Sabies que...?

Molts sociòlegs han estudiat les necessitats humanes. Per exemple, Abraham Maslow va fer una piràmide de necessitats, suposant que l'individu només comença a necessitar les superiors (com ara el reconeixement social) quan ja ha resolt les inferiors (com el descar

Activitat: La piràmide de Maslow i Max-Neef

Les persones que es mostren a continuació necessiten cobrir diferents necessitats:

- Martina treballa molt dur en la seva empresa, no obstant això, any rere any veu com ascendeixen als seus companys mentre que ella es troba estancada en el seu lloc, malgrat mostrar resultats extraordinaris.
- Jaume va perdre el seu lloc de treball durant la COVID. Se li ha acabat l'ajuda de l'atur i li està costant molt poder arribar a final de mes, més tenint en compte que té un fill al qual mantenir.
- María és l'alegria de la festa, li encanta estar fent bromes amb tothom. Això sí, últimament té massa treball d'oficina i no veu molt als seus companys.
- Jordi vol sentir-se lliure i per això està pensant a comprar-se un cotxe tipus SUV que li permet anar a qualsevol lloc de forma ràpida, per viure la vida al límit.
- A Pau li agradaria entendre millor el món que l'envolta, i per això busca vídeos al YouTube on gent que no coneix li explica els motius de les coses que passen.
- Daniela sempre ha tingut clar que vol ser cantant, i està fent tots els esforços necessaris per a tractar d'aconseguir el seu somni, que és entrar a Operació Triomf per a aprendre més i donar-se a conèixer.

10. Classifica-les dins de la piràmide de Maslow atesa la necessitat que desitgen satisfer.
11. Classifica-les segons la necessitat que desitgen satisfer per a Max-Neef.
12. Per a cadascuna, digues segons Max-Neef una altra manera de satisfer aquesta necessitat amb un altre satisfactor. Recorda que per exemple, la necessitat d'oci es pot satisfer amb el satisfactor "videoconsola" o amb el satisfactor "fer esport amb els amics". O la de relacionar-se, es pot satisfer amb el satisfactor "xarxes socials" o amb el satisfactor "apuntar-se a una associació".

1.2. "Ací no trobareu la felicitat"

> *«Sense la frustració repetida dels desitjos, la demanda dels consumidors s'exhauriria de seguida i l'economia de consum es quedaria sense energia»*
>
> *«En el món actual, totes les idees de felicitat acaben en una botiga»*
>
> **— Zygmunt Bauman**

1.2.1. La felicitat per als filòsofs al llarg de la Història

En l'estudi de l'Economia, especialment quan analitzem la satisfacció de les necessitats humanes, és habitual partir de la idea que les persones busquen el benestar i la felicitat. No obstant això, al llarg de la història del pensament, alguns filòsofs han qüestionat profundament què significa realment ser feliç i si la felicitat ha de ser, o no, l'objectiu principal de la vida.

El filòsof alemany Arthur Schopenhauer tenia una visió clarament pessimista de l'existència humana. Segons ell, la vida està dominada per un desig constant i insaciable: quan satisfem una necessitat, immediatament en apareix una altra. Això provoca que l'ésser humà es trobe en un estat permanent d'insatisfacció. Per a Schopenhauer, la felicitat no és l'objectiu de la vida, sinó més bé una absència temporal de dolor o de necessitat.

En canvi, Friedrich Nietzsche ofereix una perspectiva diferent, encara que també reconeix la importància del sofriment. Nietzsche defensa que el dolor i les dificultats no sols són inevitables, sinó necessaris per al desenvolupament personal. Segons ell, el patiment forma part del procés que permet a l'individu créixer, superar-se i donar sentit a la seua vida.

Relacionant aquestes idees amb l'economia, podem entendre que la satisfacció de les necessitats no és un procés tan simple com aconseguir béns o serveis. Encara que el consum pot alleujar necessitats immediates, no garanteix una felicitat duradora.

Sabies que...?

La preocupació per la felicitat és tan antiga com la Història. Ja al segle III a.C., el filòsof grec Epicur es preguntava què calia realment per ser feliç. Va concloure que eren 3 coses: amistats, llibertat i autoanàlisi o reflexió sobre la pròpia vida.

Vídeo: https://www.youtube.com/watch?v=j4bX6B27t5E

Sabies que...?

El minimalisme és una manera d'entendre la vida que consisteix a reduir el consum al que és realment necessari i evitar acumular coses innecessàries. Parteix de la idea de que "menys és més": tenir menys objectes, però donar més importància al que realment importa. Enfront del consumisme, ens proposa consumir de manera més conscient, prioritzant:

- Les experiències per damunt dels objectes
- El benestar personal per damunt de l'acumulació
- El temps i les relacions per damunt del consum

Activitat: El minimalisme

A la pàgina https://blogsostenible.wordpress.com/2020/11/11/minimalismo-diez-retos-para-un-camino-mas-feliz/ trobareu 10 reptes en el camí del minimalisme. Trieu un d'ells

i expliqueu com començarieu a posar-lo en pràctica. Ho farieu?

1.2.2. Les xarxes socials i la felicitat

Com creus que influeixen les xarxes socials en les teues decisions de consum? Si no existiren, consumiries el mateix?

Les xarxes socials formen part del nostre dia a dia i no només afecten com ens relacionem, sinó també com consumim. Encara que pareguen gratuïtes, en realitat funcionen com a empreses que busquen guanyar diners, sobretot a través de la publicitat.

Gràcies a elles, podem veure constantment productes, marques i estils de vida. Açò fa que apareguen noves "necessitats" (en realitat, moltes vegades són desitjos) a una velocitat molt més gran que abans. El que abans només es veia en anuncis puntuals a la televisió o al carrer, ara està present contínuament en el mòbil.

Els algoritmes: per què veus el que veus

Les xarxes socials utilitzen algoritmes, és a dir, sistemes que seleccionen el contingut que et mostren segons la informació que tenen de tu. Aquests algoritmes tenen en compte:

- El que mires
- El que t'agrada
- El que busques
- El teu entorn o interessos

Per exemple, si busques viatges barats, començaràs a veure anuncis de vols o hotels. L'objectiu és aprofitar-se dels teus interessos per influir en el teu consum.

A més, aquests algoritmes poden reproduir estereotips. Per exemple, poden mostrar continguts diferents segons el gènere, l'edat o altres característiques, reforçant idees preconcebudes sobre com "hem de ser".

Consum, identitat i desigualtats

Les xarxes socials també influeixen en com ens veiem a nosaltres mateixos i en el que pensem que necessitem. Sovint mostren models de vida i de bellesa poc realistes, que poden afectar l'autoestima, especialment entre les persones joves.

A més, poden generar sensació de comparació o exclusió. Si no podem accedir a determinats productes o estils de vida, podem sentir que estem "per darrere", cosa que augmenta les desigualtats.

Tot i això, les xarxes socials també poden tindre aspectes positius si s'utilitzen de manera conscient. Poden servir per a difondre iniciatives socials o sostenibles, donar visibilitat a projectes amb valors i compartir informació i generar mobilització social.

Activitats

13. Quin tipus de contingut et mostren les xarxes? Penses que creen necessitats o només mostren el que ja volem? Creus que influeixen en el que compres?
14. Penses que les xarxes socials tenen algun efecte positiu sobre la felicitat i el benestar humà?
15. Quins usos positius poden tindre les xarxes? Proposa 3 maneres d'utilitzar les xarxes socials de manera més responsable.
16. Estàs d'acord en prohibir les xarxes als adolescents?

1.3. Recursos escassos i repartiment

L'economia tradicional (també anomenada economia neoclàssica) sol dir que tenim recursos limitats i necessitats il·limitades. És a dir, que sempre volem més coses de les que podem tindre.

Però, com hem vist, aquesta idea es pot qüestionar. Les necessitats humanes no són infinites, i a més, no totes es satisfan consumint coses materials. Per exemple, necessitats com l'afecte, el suport o el reconeixement no depenen directament dels recursos materials.

A més, quan parlem de recursos limitats, cal fer-se una altra pregunta important: el problema és que falten recursos… o és que estan mal repartits?

Per exemple, en el cas dels aliments, al món es produeix menjar suficient per a tota la població. Tot i això, hi ha persones que passen fam, mentre que en altres llocs es malbarata una gran quantitat d'aliments. Açò ens fa pensar que el problema no és només l'escassetat, sinó també la desigualtat en la distribució.

Finalment, també és important entendre que no sempre que triem una cosa estem renunciant a una altra. De vegades, satisfem necessitats fora del mercat, gràcies a:

- Les xarxes de suport (família, amistats, veïnat, Estat)
- El treball de cures no remunerat

> **Sabies que...?**
>
> L'economista i historiador Karl Polanyi explicava que, durant la major part de la història, les societats no s'organitzaven al voltant del mercat com passa hui en dia. En el passat, l'economia estava integrada en la vida social: les persones produïen i repartien béns segons la tradició, la cooperació o les obligacions familiars, i no només per a guanyar diners. Según Polanyi, la idea que el mercat dirigisca tota la societat és relativament recent, sorgit a la Revolució Industrial. Quan el mercat passa a decidir-ho tot, poden aparéixer desigualtats i problemes socials. Per això, defensava que l'economia ha d'estar al servei de la societat, i no al revés.

Preguntes per a contestar per escrit (Polanyi)

17. Segons Polanyi, en què es diferenciava l'economia del passat de l'economia actual basada en el mercat?
18. Per què diu Polanyi que el domini del mercat sobre tota la societat és un fet recent?
19. Explica amb les teues paraules què significa que «l'economia ha d'estar al servei de la societat».

2. Decisions econòmiques quotidianes

Des que ens alcem al matí fins que acaba el dia, estem prenent decisions econòmiques constantment. Decidim què esmorzar, com desplaçar-nos, què comprar, en què gastar els diners o com organitzar el nostre temps.

Encara que moltes vegades no en siguem conscients, totes aquestes decisions formen part de la nostra vida quotidiana. L'economia no és només cosa d'empreses, governs o persones expertes: està present en cada elecció que fem, per xicoteta que semble.

Triar entre diferents opcions, valorar què ens convé més o prioritzar unes coses sobre altres són accions que repetim al llarg del dia. Entendre això ens permet adonar-nos que l'economia no és una cosa llunyana, sinó una eina útil per a interpretar la realitat i prendre decisions més conscients en el nostre dia a dia.

2.1. El cost d'oportunitat

Una decisió consisteix a triar una entre diverses alternatives possibles, rebutjant la resta. El problema en Economia és que si triem satisfer unes necessitats hem de renunciar a satisfer altres. Cada vegada que les famílies, les empreses o el sector públic prenen una decisió, estan renunciant a les alternatives no elegides. Es diu aleshores que la seua decisió té un cost d'oportunitat perquè, en triar una opció en detriment d'una altra, estan deixant passar una oportunitat.

> **DEFINICIÓ:** El cost d'oportunitat és el valor, mesurat o no en diners, d'allò a què es renuncia cada vegada que es pren una decisió.

Activitat resolta: Cost d'oportunitat

Donats els dilemes citats, descriu per a cadascun d'ells les eleccions possibles i el cost d'oportunitat:

Dilema	Elecció → Cost d'oportunitat	Elecció → Cost d'oportunitat
Estudiar o anar al cine?		
Cicles formatius o estudis universitaris?		
Treballar per compte propi o aliè?		
Pla de pensions privat?		

2.2. Preu i valor

Com que la definició de cost d'oportunitat parla del valor d'allò a què renunciem, és important aturar-nos un moment i reflexionar sobre què entenem per valor.

Sovint es confon el valor amb el preu, però no són el mateix. El preu és la quantitat de diners que paguem per un bé o servei, mentre que el valor és la importància que li donem. Tot i això, en la nostra societat tendim a pensar que allò més car té més valor, o que els treballs millor pagats són més importants.

Però el valor no depén només dels diners. Està influït per factors personals, socials i culturals, i també pel gènere. Per exemple, molts treballs relacionats amb les cures, com els que es fan a casa o professions com la infermeria o l'educació, han estat tradicionalment menys valorats i pitjor pagats, tot i ser fonamentals per al funcionament de la societat.

Això es va veure clarament durant la pandèmia, quan es parlava de "treballs essencials". Molts d'aquests treballs eren imprescindibles, però al mateix temps estaven poc reconeguts i mal remunerats. Això mostra que el valor real d'un treball no sempre coincideix amb el seu preu o salari.

2.3. L'Economia conductual

L'Economia analitza com es comporten les persones, però no és l'única disciplina que ho fa. La psicologia també intenta comprendre de quina manera els individus prenen decisions. Tot i que cada una se centra en aspectes diferents, en els últims anys s'han combinat en una branca coneguda com Economia del comportament o Economia conductual.

1. Les persones no actuen sempre de manera racional

En molts manuals d'economia apareix un tipus de persona molt concret: l'"Homo Economicus". Es tracta d'un individu que sempre pren decisions lògiques. Si gestiona una empresa, escull les opcions que maximitzen els beneficis; com a consumidor, selecciona els productes que li proporcionen la màxima satisfacció al millor preu.

No obstant això, les persones reals no som "Homo Economicus", sinó Homo sapiens. Sovint actuem de manera impulsiva o guiats per emocions. Diversos estudis han mostrat que cometem errors habituals:

- A. Excés de confiança: moltes persones sobrevaloren els seus coneixements i capacitats.
- B. Importància exagerada d'experiències concretes: tendim a donar massa pes a casos pròxims o personals.
- C. Resistència a canviar d'opinió: solem interpretar la realitat de manera que confirme les nostres idees prèvies.
- D. Impaciència a curt termini: solem prioritzar recompenses immediates, la qual cosa explica per què costa mantindre hàbits com deixar de fumar, fer dieta o estudiar amb constància.

2. Les nostres decisions estan condicionades per factors socials, econòmics i culturals

No totes les persones tenim les mateixes oportunitats ni la mateixa capacitat de decidir. Les decisions que prenem estan influïdes per moltes circumstàncies: l'edat, el gènere, l'origen, la situació econòmica o el lloc on vivim. A vegades, aquestes circumstàncies ens limiten o ens obliguen a prendre decisions que no són del tot lliures.

3. Les persones no només volen diners

L'Homo economicus suposa que les persones només busquen el seu benefici individual, normalment mesurat en diners. Això deixa de banda altres motivacions importants, com la solidaritat, la cooperació o la justícia.

Biaixos cognitius i presa de decisions

Un BIAIX COGNITIU és una distorsió mental que altera la manera en què interpretem la informació, provocant errors o decisions poc lògiques. Alguns exemples:

Biaix	Descripció
Comptabilitat mental	Les persones dividim els diners en categories segons el seu ús o origen.
Efecte àncora	La primera informació que rebem condiciona les nostres decisions.

Efecte ramat	Tendim a imitar el comportament dels altres.
Efecte marc	La forma de presentar una informació influeix en la decisió.
Efecte dotació	Valorem més allò que ja posseïm que allò que no tenim.
Aversió a la pèrdua	Ens afecta més perdre que guanyar.
Efecte esquer	La introducció d'una tercera opció pot influir en l'elecció entre dues alternatives.

3. Economia és discutir

3.1. És una Ciència social

Quan comencem a estudiar Economia, pot semblar que és una ciència amb respostes clares i úniques. Però la realitat és ben diferent: en Economia no sempre hi ha una sola resposta correcta.

De fet, els economistes no es posen d'acord ni tan sols en la definició d'Economia. Alguns la defineixen com l'estudi de com gestionem recursos limitats, mentre que altres pensen que ha de centrar-se en les relacions socials, la distribució de la riquesa o les desigualtats.

"Estudia el comportament humà com una relació entre fins alternatius i mitjans escassos"	"Estudia les relacions socials de producció, distribució, consum i intercanvi de béns i serveis"

Açò ens dona una pista important: l'Economia és una ciència social, i això vol dir que està plena de debats i punts de vista diferents. Hi ha diverses raons:

- Interessos i valors: els economistes són persones, i com totes, tenen idees, valors i opinions que influeixen en com interpreten la realitat.
- Problemes difícils d'analitzar: els fenòmens econòmics no es poden experimentar en un laboratori i depenen de moltes causes al mateix temps.
- Interessos de poder: en qualsevol societat hi ha grups amb més poder que poden influir en quines idees econòmiques es difonen més.

> **Sabies que...?**
> L'Economia també tracta de poder. Al llibre "Pescar el salmón", Yago Álvarez explica que l'Economia no és només produir i consumir, sinó també és important **qui** pren les decisions. Les grans empreses i els grups amb més recursos tenen més capacitat per influir en els mercats i en la política. Per exemple, als informatius d'una cadena de Televisió és habitual escoltar l'opinió econòmica d'un expert dessignat pels bancs, que per tant, és improbable que s'expresse en contra dels interessos dels bancs. Això fa que l'economia no siga neutral, sinó que reflectisca relacions de poder dins la societat.

Preguntes

20. Per què l'economia no és neutral segons el text?
21. Qui sol tindre més poder en els mercats?
22. Com pot influir el poder econòmic en la societat?

3.2. Diferents maneres d'entendre l'Economia

Al llarg de la història han existit moltes formes d'explicar l'Economia, també anomenats "corrents econòmics" o "escoles econòmiques". Algunes de les més importants són:

- Liberalisme → defensa que el mercat ha de funcionar amb poca intervenció de l'Estat
- Keynesianisme → defensa que els governs han d'intervindre per evitar crisis i desigualtats

- Marxisme → critica el capitalisme i posa el focus en les desigualtats que ha creat. Defensa la propietat col·lectiva dels mitjans de producció (fàbriques, empreses, transports…).

Cap d'aquestes visions és "neutral": totes parteixen d'una manera diferent d'entendre el món. L'Economia no és només tècnica, també és política i social, i diferents països i governs han aplicat durant els segles diferents visions econòmiques, resultant en diferències de pensament i d'organització de la societat.

Per això és important aprendre a qüestionar, comparar idees i no acceptar una única visió com si fora l'única possible.

3.3. La nostra societat: el capitalisme

A l'Economia s'estudien tant les persones com la societat, i la seua relació amb els béns i serveis que es produeixen dins d'un determinat sistema econòmic. La nostra societat s'organitza dins del capitalisme, un sistema econòmic que es va desenvolupar a Europa entre els segles XVII i XVIII, especialment amb la Revolució Industrial. El seu tret fonamental és la propietat privada dels mitjans de producció, a mans de les empreses, i el treball assalariat de la resta de la població.

Així, amb l'arribada del capitalisme, la manera de generar riquesa va canviar: les fàbriques i el comerç van guanyar protagonisme, i moltes persones van passar a treballar per a empreses a canvi d'un salari.

Al capitalisme existeixen 3 agents econòmics principals:

1. Les famílies	2. Les empreses	3. El sector públic / Estat
Consumeixen béns i serveis per a cobrir les seues necessitats. Ofereixen factors de producció: treball i capital.	Produeixen béns i presten serveis. El seu objectiu principal és obtindre beneficis.	Ofereix serveis públics, construeix infraestructures, cobra impostos, ajuda a reduir desigualtats i regula l'activitat econòmica.

Els tres agents es relacionen constantment: les famílies treballen en empreses i cobren salaris; les empreses venen productes a les famílies; l'Estat cobra impostos a famílies i empreses; l'Estat ofereix serveis públics a tota la societat.

Llegeix atentament el text següent:

Al poble de Benlloc, moltes persones treballen en una fàbrica de mobles. Amb el salari que reben, compren aliments, roba i altres productes en les botigues del municipi. L'ajuntament ha decidit reformar el parc públic i millorar l'enllumenat dels carrers. Per a pagar aquestes obres, cobra impostos als veïns i a les empreses locals. A més, una nova cafeteria ha obert al centre del poble i ha contractat dos treballadors.

Activitats

1. **Identifica en el text dos exemples de famílies i dos exemples d'empreses.**
2. **Quin agent econòmic representa l'ajuntament?**
3. **Quina funció econòmica realitza l'ajuntament en el text?**
4. **Explica com es relacionen les famílies i les empreses en el text.**
5. **Quina relació hi ha entre l'ajuntament i els altres agents econòmics?**

4. Economia positiva i Economia normativa

Quan parlem d'Economia, no sempre estem fent el mateix tipus d'afirmacions. A vegades descrivim la realitat, i altres vegades opinem sobre com hauria de ser.

ECONOMIA POSITIVA	ECONOMIA NORMATIVA
Explica com funciona l'economia realment. Es basa en dades i fets observables. És objectiva i no es pot discutir.	Expressa opinions, valors i propostes sobre com hauria de ser l'economia. Incorpora judicis de valor. És subjectiva i es pot discutir.
Exemples: • "La taxa d'atur ha augmentat aquest any." • "Els preus han pujat un 3%." • "Si puja el preu d'un producte, normalment es ven menys."	Exemples: • "El govern hauria de pujar el salari mínim." • "És injust que hi haja tanta desigualtat." • "Cal reduir els impostos."

Activitats

23. Indica si són d'Economia positiva o normativa: "Els joves tenen més dificultats per trobar treball." / "El govern hauria d'ajudar més als joves." / "El preu de la vivenda ha pujat." / "Els lloguers són massa cars." / "S'haurien d'apujar els impostos a les persones més riques del país."
24. Creus que és possible separar totalment dades i opinions? Per què a vegades es barregen?
25. Escriu 2 frases d'Economia positiva i 2 frases d'Economia normativa.

5. Microeconomia i Macroeconomia

L'Economia estudia molts aspectes diferents de la realitat. Per això, es pot dividir en dues grans parts: microeconomia i macroeconomia.

MICROECONOMIA	MACROECONOMIA
Estudia les decisions individuals de famílies, empreses i sector públic. Exemples: • Per què comprem un producte i no un altre? • Com decideix una empresa el preu d'un producte? • Què passa quan hi ha molta demanda d'un producte?	Estudia l'economia en conjunt, a gran escala. Analitza: • Atur • Inflació • Creixement econòmic • Exportacions i importacions

Encara que les estudiem per separat, estan totalment relacionades: les decisions individuals (micro) afecten l'economia global (macro), i al revés. Per exemple:

- Si moltes persones deixen de consumir → les empreses venen menys → augmenta l'atur.
- Si el Govern incrementa la despesa en obres públiques → baixa l'atur.

Activitats

26. Indica si és micro o macroeconomia: el preu d'un mòbil / la taxa d'atur d'un país / la decisió d'una empresa de contractar / la inflació.
27. Explica com pot afectar: una crisi econòmica (macro) a una família (micro) / la decisió de les famílies d'estalviar més (micro) a l'economia d'un país (macro) / una pujada del preu del petroli (macro) a una empresa (micro) / la decisió de moltes empreses d'abandonar el país (micro) a l'economia del país.
28. Cas pràctic: Imagina que pugen molt els preus. Com afecta això a una família? I a l'economia del país?

TALLER FINAL DEL TEMA

Taller Necessitats – Consum crític

Aquesta és una activitat didàctica per a analitzar les nostres necessitats de consum i el seu aspecte aspiracional. Consumir és utilitzar o gastar productes i recursos naturals per a satisfer necessitats o desitjos. Les preguntes clau són: Quines són les nostres necessitats? De tot el que comprem, què necessitem realment?

▶ Passos a seguir

Es divideix a les persones que participen en subgrups de tres persones. A cadascun d'ells se li dóna un llistat amb les següents coses:

☐ Dormitori propi	☐ Roba d'última moda
☐ Dolços	☐ Una bici
☐ Educació	☐ L'oportunitat de practicar la teva pròpia religió
☐ Menjar nutritiu	☐ Un ordinador
☐ Protecció contra la discriminació	☐ Atenció mèdica quan la necessitis
☐ Una tele	☐ Aire net
☐ Diners per a gastar com vulgueu	☐ Llocs públics per a estar amb els amics/as i practicar esport
☐ Viatges de vacances	☐ Un MP3
☐ L'oportunitat d'expressar la teva opinió i ser escoltat	☐ Una casa
☐ Aigua potable	
☐ Protecció contra l'abús i l'abandó	

Debat final

29. Quins articles de la llista eren desitjos i quins necessitats? Quina és la diferència entre desitjos i necessitats?
30. Els desitjos i les necessitats difereixen d'una persona a una altra? I d'una societat a una altra? Per què sí o per què no?
31. Consumim segons necessitats o desitjos?
32. Consumim tots i totes per igual?

Activitat documental – COMPRAR, LLENÇAR, COMPRAR

Després de veure el documental, contesta les preguntes següents:

33. Com definiríeu l'obsolescència programada? Què és el que pretén?
34. Rememoreu la història de la bombeta de Livermore (Califòrnia).
35. Què era "el càrtel de Phoebus"? Què es proposava i amb quina finalitat?
36. En 1929, una prestigiosa revista de publicitat afirmava: "Un article que no es desgasta és una tragèdia per als negocis". Relacioneu aquesta afirmació amb els models proposats per Brooks Stevens i expliqueu el seu significat.
37. Expliqueu per què van desaparéixer del mercat les mitges de nilons de gran resistència. Quina relació té este cas amb el de les bombetes?
38. Per què creieu que en la pel·lícula The Man in the White Suit tant l'amo de la fàbrica com els obrers estan en contra d'una "tela que no es desgasta"?
39. En alguns països comunistes com la República Democràtica d'Alemanya no es practicava l'obsolescència programada. Per què penseu que passava això?
40. Recordeu el cas de l'iPod la bateria del qual va durar huit mesos? Quina solució donava el fabricant? Us ha passat a vosaltres un cas similar?
41. Mike Anane, activista mediambiental, diu que la posteritat no perdonarà haver imposat la societat del malbaratament en tot el planeta. Quin projecte té davant la situació del seu país?
42. L'obsolescència programada (o la moda) té alguna altra conseqüència per al medi ambient?
43. Com aconsegueix Marcos eixir-se amb la seua i fer que la seua impressora torne a funcionar?
44. Quines idees pretén transmetre este documental? Explica-ho amb les teues paraules.

ACTIVITATS DE REPÀS FINAL DEL TEMA

Activitat: Necessitats i recursos

45. Indica tres exemples de necessitats cobertes sense pagament directe.
46. Escriu tres exemples de necessitats que normalment requerixen pagar.
47. Per què l'educació pública es considera una necessitat satisfeta sense pagament directe?
48. Per què penses que l'aire que respirem, la llum del sol o l'aigua del mar no tenen assignat un preu? I per què, en canvi, altres coses sí que s'han de pagar?
49. Explica com canviarien les teues necessitats i desitjos si no existiren les xarxes socials.
50. Per què un telèfon mòbil pot ser necessitat per a una persona i desig per a una altra?

Activitat: Cost d'oportunitat en la vida quotidiana

Quin és el cost d'oportunitat de les decisions següents?

- Quedar-se a casa veient una sèrie
- Gastar els diners estalviats en roba de marca
- Passar la vesprada jugant a videojocs
- Anar al cinema un dia entre setmana
- Dormir fins tard el cap de setmana
- Comprar menjar preparat en lloc de cuinar
- Anar caminant a l'institut
- Treballar a temps parcial en un comerç familiar
- Comprar un mòbil nou amb els estalvis
- Passar temps a les xarxes socials
- Dinar en un restaurant de menjar ràpid

Si un ajuntament destina diners a un poliesportiu en lloc de millorar carrers, quin és el cost d'oportunitat? Si el govern augmenta la despesa en defensa, a què podria renunciar?

Activitat: Necessitats i satisfactors (Max-Neef)

Indica les necessitats que cobreixen els següents béns i serveis des del punt de vista de Max-Neef:

- a) Telèfon mòbil
- b) Entrepà
- c) Pel·lícula en el cine
- d) Cotxe esportiu
- e) Aigua corrent
- f) Classes a l'institut
- g) Quiròfan a l'hospital

- h) Transport públic
- i) Refresc
- j) Ordinador portàtil
- k) Texans
- l) Instagram
- m) Suite a un hotel de luxe

51. Explica la postura d'Abraham Maslow davant les necessitats. Dibuixa el seu model, si el recordes.
52. Llegeix la taula i completa els buits: Necessitat / Bé / Servei per a: Oci / Seguretat / Alimentació / Habitatge / Abric / Assistència sanitària.

Activitat: L'Homo economicus i els biaixos

53. Quina idea principal planteja el model de l'Homo economicus sobre la manera com actuen les persones?
54. En la realitat, com es comporten les persones a l'hora de prendre decisions en comparació amb el que diu la teoria de la racionalitat?
55. Escriu un exemple de la teua vida quotidiana que il·lustre cadascuna de les següents conductes: Il·lusió de control / Excés d'informació / Heurístics / Preferència pel curt termini / Efecte marc / Rebuig al risc.

Cas pràctic: Clara i Pau compren un mòbil

«Clara i Pau han anat a comprar-se un mòbil nou. En entrar a la botiga, el primer model que han vist costava 1.200 €, i a partir d'ací tots els altres els han semblat més barats, encara que alguns continuaven sent cars. Finalment, han dubtat entre dos models, però el venedor n'ha afegit un tercer amb pitjors característiques i un preu semblant, cosa que els ha fet decidir-se ràpidament per un dels altres. Clara, a més, volia gastar-se només els diners que havia guanyat en un concurs, perquè pensava que no costaven tant d'esforç, mentre que evitava tocar els seus estalvis. Pau, en canvi, preferia un model que ja tenia a casa, tot i que sabia que n'hi havia de millors, simplement perquè estava acostumat a ell. Quan han eixit, han triat un restaurant ple de gent perquè els semblava millor que un altre que estava quasi buit...»

56. Assenyala i explica quins comportaments poc racionals apareixen en el text.

Micro o Macroeconomia?

Identifica quina branca de l'Economia estudia els fenòmens següents:

- a) La decisió d'una empresa de fer descomptes en els seus productes.
- b) La taxa d'atur juvenil en un país.
- c) Les polítiques fiscals del govern.
- d) La rivalitat entre botigues d'un mateix barri.
- e) Les despeses de consum de les llars.
- f) Les variacions en el cost dels aliments bàsics.

Indica dos temes propis de la microeconomia i dos de la macroeconomia.

Economia positiva o normativa?

Identifica quins dels titulars de premsa següents són d'Economia positiva i quins d'Economia normativa:

- a) «Augmenta el nombre de contractes indefinits aquest any».
- b) «El preu del gas natural continua pujant».
- c) «Es redueix el nombre de grans superfícies comercials».
- d) «Les autoritats haurien de reduir els impostos sobre la renda».
- e) «El sector turístic supera les xifres de l'any anterior».
- f) «Forta caiguda dels mercats financers».
- g) «El govern local crearà nous llocs de treball públics».